

Suudi Arabistan 2010

Resmi Adı	Suudi Arabistan Krallığı
Başkent	Riyad
Yüzölçümü	1.960.582 km ²
Nüfus	27.448.000
GSYH	443,6 milyar dolar
Hükümet Biçimi	Monarşi
Devlet Başkanı	Kral Abdullah Bin Abdülaziz El-Suud
Dışişleri Bakanı	Suud El-Faysal
Türkiye Büyükelçisi	Muhammed El-Hüseyni
Askeri Harcamalar	38,2 milyar dolar
Asker Sayısı	237.000

Etnik Yapı

Arap	% 95
Diğer	% 5

Dini Yapı

Selefi Sünni	% 78
Diğer Sünni	% 12
Şii	% 10

Petrol Üretimi	9,7 milyon varil/gün
Petrol Tüketimi	2,4 milyon varil/gün
İhracat	235,3 milyar dolar
İthalat	99,1 milyar dolar

Suudi Arabistan 2010

Muhittin Ataman

[Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Nuh Uçgan

[Araş. Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

Bu çalışma 2010 yılında Suudi Arabistan'da gelişen iç ve dış politika konuların genel bir analizini yapmaya çalışmaktadır. 2010 yılında Suudi iç siyasetinin en önemli gündem konusu yapılması beklenen reformlar olmuştur. Özellikle kadınların kamusal, ekonomik ve siyasal hayata katılması konusunda adımlar atılmaya devam edilmiştir. İç siyasette devletin kurumsallaşması adına yasal mevzuatın geliştirilmesine de özen gösterilmiştir. Suudi ekonomisi stratejik doğal kaynaklar (petrol ve doğalgaz) fiyatları ile hac ziyareti ve gelirlerine bağımlı olmaya devam etti. Ancak ekonominin çeşitlendirilmesi çalışmaları yapılmaktadır. Dış politikada ise Yemen, Filistin ve Irak gibi bölgesel sorunlarda aktif bir rol oynamaya çalışan Suudi Yönetimi, dış ilişkilerini çeşitlendirme konusunda ilave adımlar attı. ABD ile iyi ilişkilerini devam ettirirken Çin ve Hindistan gibi Doğulu ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalıştı.

Anahtar Kelimeler: Petrol | Doğalgaz | Çin | Reform | Kadın | ABD

Saudi Arabia 2010

Abstract

This study tries to analyze domestic and foreign policy developments in Saudi Arabia during the year 2010. The most important agenda of the Saudi domestic policy was the expectation of reforms. In particular, some steps were taken regarding women participation into public, economic and political life. The codification of law and legislation, required for institutionalization of the state, continued. In 2010, Saudi economy was still dependent on the price of strategic natural resources (oil and natural gas) and Hajj revenue. However, the government tries to diversify the economic structure of the state. In foreign policy, the Saudi government tries to play an active role in regional issues such as Yemen, Palestine and Iraq. It took some further steps to diversify its foreign relations. While it continued its positive relations with the United States, the Kingdom tried to develop its relations with Eastern powers such as China.

Keywords: Petrol | Natural Gas | China | Reform | Women | USA

Giriş

Kral Abdullah'ın 2005'te tahta oturmasından bu yana Suudi Arabistan gündeminin en önemli konularının başında sosyal, siyasal ve ekonomik sistemin dönüştürülmesi geliyor. Değişen ulusal, bölgesel ve küresel gelişmelerin, tüm bu düzeylerde başlatılan değişim süreçlerinin etkisiyle Krallık Yönetimi kapsamlı bir değişim paketi hazırlamak zorunda kalmıştır. Suud ailesi sadece bu sürecin sancısız ve kendi iktidarlarına halel getirmeyen bir seyirde ilerlemesi için tedbirler almaya çalışmaktadırlar. Suudi Yönetimi 2010 yılında da iç politikada sembolik bazı adımlar attı ve ufak değişim hamleleri gerçekleştirdi. Ancak atılan adımlar ne giderek belirgin ve etkili olmaya başlayan iç muhalefeti ne de Suudi Yönetiminden ciddi bir reform paketi hazırlamasını bekleyen dış aktörleri tatmin etti. Neticede Suudi Arabistan bölgedeki en statükocu devlet olarak anılmaya devam etti.

2010 yılındaki siyasal gelişmelerin yanında bu çalışmada Suudi Arabistan'ın ekonomik alandaki gelişmeleri, özellikle petrol ve doğalgaz alanında izlenen siyaset biraz ayrıntılı olarak işlenecektir. Çünkü stratejik doğal kaynaklara bağımlı olan Suudi Arabistan'ın ikili ve çok-terafli ilişkilerinin doğru bir biçimde anlaşılması için bu iki sektördeki durumun da doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Son olarak da 2010 yılında ülkenin dış politikasının yürütülmesi bağlamında temel bölgesel konular ve sorunlar konusundaki tavrı ve büyük güçlerle ilişkileri üzerinde durulacaktır.

İç Politika: Suudi Arabistan'ın Reform Gündemi

Birkaç yıldan beri iç politika reform gündeminin en önemli konusu hiç şüphesiz kadınların siyasal, sosyal ve ekonomik alanlardaki katılımları-

nın önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Kadın haklarının kısıtlanması konusunda bütün dünyanın dikkatini çeken Suudi Arabistan, bu konuda tedrici bir değişim süreci başlatmış bulunmaktadır. 2010 yılında da bu yönde önemli adımlar atıldı. Riyad’da bulunan Kadın Araştırmacılar Merkezi’nin bir çalışmasına göre 2010’da Ocak ayının ortasından Şubat ayının ortasına kadar yazılı medyadaki makalelerin yaklaşık %40’ı, internet sitelerindeki makalelerin yaklaşık %58’i kadın meselesini ele alıyor. Kadınların temel haklarını güvence altına almaya dönük Suudi Arabistan’daki yerel faaliyetlerin son dönemdeki en önemli hedefi 2011 yılının güzünde yapılacak belediye seçimlerine kadınların katılımını sağlamak. İnsan hakları ya da kadın hakları aktivistleri, yazarlar ve seçilmiş belediye meclisi üyeleri Mart 2010’dan itibaren ülke çapında bu ulusal kampanyaya öncülük etmeye başladılar. Ne var ki Belediye ve Köy İşleri Bakanlığı henüz kadınların oy kullanması ya da aday olarak başvuruda bulunabilmesi iznini vermedi. Görece “liberal” anlayışı kadın konusunda bir açılım beklentisi yaratan Kral Abdullah, Krallık tarihinin bugüne kadar bir kadının elde edebildiği en yüksek pozisyon olarak bir kadını Şubat 2009’da Eğitim Bakan Yardımcılığına atamıştı. Ardından Kral Abdullah Bilim ve Teknoloji Üniversitesi’nin karma eğitime başlaması da muhafazakar din adamları tarafından oldukça sert eleştirilmişti. Kasım 2009’da Lama Süleyman, ülkenin en itibarlı meslek örgütü olan Cidde Sanayi ve Ticaret Odası’nda bir kadın olarak ikinci başkanlığı elde etti. Bunu takiben Ticaret Bakanlığı zikredilen meslek örgütünün yönetim kuruluna dört kadın (Faten Bundagci, Ayşe Natto, Hana el-Zuheyr ve Samira el-Suveyg) daha atadı.¹ Bunlardan el-Zuheyr ile el-Suveyg Doğu vilayetinin ticaret odasına da seçildiler. Böylece bu iki işkadını bu vilayette bu düzeyde bir görev alan ilk kişiler oldular.²

Kadınların iş hayatına katılımı konusunda Mekke Valisi Prens Halid el-Faysal 2008’de kadın ve erkeklerin iş hayatında etkileşim içinde bulunmalarını yasaklayan İş Hukukununun 160. maddesini düzeltti, Çalışma Bakanlığı da kadınlara çalışma olanağı sağlanması amacıyla iş kanunlarını gözden geçirdi. Bu anlamda artık kadınların bir iş sahibi olması ya da iş bırakması için herhangi bir erkek velinin onayına ihtiyacı yoktur. Ticaret Bakanlığı da kadınların otelde yalnız başına kalması yasağını kaldırdı. Şimdi kadınların erkek velilerinin onayını aramaksızın yurt dışına çıkışına izin veren ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerini gezmeleri için kendi ulusal kimlik kartlarını kullanabilecekleri yeni bir yasa bekleniyor.

Şunu belirtmek gerekir ki Suudi Arabistan’da kadın hakları ile ilgili girişimlerin çoğu bireysel düzeyde gayretlerdir. Bu çabalardan öne çıkan-

lar, Khobar'dan bir iş kadını olan Hulud el-Fahd'ın yayınlar, internet ve medya aracılığıyla kadınları temel haklar ve eşitlik konusunda bilgilendirme çabaları; Krallıktaki ilk kadın hukukçu olan Suad el-Şamari'nin kadın hakları ihlalleri ile ilgili davaların peşinde koşan faaliyetleri gösterilebilir. Suad el-Şamari son zamanlarda diğer hukukçularla birlikte yasal evlilik döneminin başlatılması için gayret ediyor ki burada amaç genç kızların zorla evlendirilmesinin önüne geçmektir. Diğer kampanyalarda boşanma hakkı yanında aile içi şiddetten kaynaklanan mağdurların korunması, Suudi kadınların Suudi olmayanlarla evlenmesine izin verilmesi şeklinde talepler göze çarpıyor.³

2010 yılında da kadınların kamusal, ekonomik, siyasal hayata katılımını içeren haberler gelmeye devam etmiştir. Buna göre, 2010 Ocak ayında Suudi-Yemen sınırında Yemenli Şii militanları izleyen Suudi Arabistan'daki ilk kadın savaş muhabirinden söz edildi. Semire el-Medeni ülke tarihinin ilk kadın savaş muhabiri olarak tarihe geçti.⁴ Hazırlanan bir yasa tasarısı, hali hazırda kadınların çalıştırılmasına izin verilmeyen işkolları olan sağlık ocaklarında, gözlükçülerde ve eczanelerde kadın çalıştırılması yasağını kaldırıyor.⁵ Yine bir ilk olması açısından Suudi Arabistan'da bir süpermarketler zinciri pilot uygulama olarak 16 kadın kasiyeri işe aldı. Bu, karışık ortamlarda kadının iş hayatına katılımı tabusuna karşı bir gelişme olarak muhafazakar dini sınıfın boykot çağrısı yapacak oranda tepkisini çekebilmiştir.⁶

Suudi Arabistan'da muhafazakar dini liderlerin, kadınların kamu hayatının yeni alanlarına katılımına izin vermek, hükümet içinde kadınların rolünü artırmak gibi belirtilen liberal girişimleri engelleyebilecek ya da yavaşlatabilecek gücü mevcuttur. Ancak her şeye rağmen Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Suud el-Faysal'ın The New York Times'tan Maureen Dowd'a aktardıklarına göre, Suudi Arabistan reform trendinde ve geri dönüş söz konusu olmayacaktır. Bakan, geçmişin prangalarından kurtularak "liberal" bir topluma doğru ilerlediklerini de kaydetti. Bunun yanında Şubat 2010'da Bakanlar Kuruluna ilk defa bir kadın atanmış oldu.⁷ Cidde Sanayi ve Ticaret Odası'nda, Ulusal İnsan Hakları Topluluğu'nun düzenlediği "Yeni Yasal Sistemde İnsan Hakları" başlıklı seminere katılan yargıçların sunumları ülkedeki önemli talepleri yansıttı. Yargıçlar sunumlarında, halkın hukuk sistemine entegrasyonunun sağlanması açısından kanunların kodifikasyonu konusunda çalışmalar yapılması gerektiğini ifade ettiler. Yargıçlara göre Arap dünyasında yasaların ve uygulamaların büyük çoğunluğu çeşitli İslami düşünce okullarının içtihatlarına dayanmaktadır. Halbuki yasaların kodifikasyonu onların açıkça bilinir kılınmasını, dola-

yısıyla halkın sahip olduğu hakları daha etkin bir şekilde kullanmasını sağlayacaktır. Örneğin hiçbir kadın başka bir kadın olmadan aranamaz, sadece yetkili görevliler benzer aramalar yapabilirler. Bunların aksine bir uygulama söz konusu olursa kişi yasal işlem başlatma hakkına sahiptir.⁸ Seminerde konuşulan başka bir konu da mahkemelerde kadın avukatların bulunabilmesi meselesiydi. Konuyla ilgili konuşan yargıçlar kadınların mahkemelerde avukatlık yapması ile ilgili herhangi bir çekincelerinin olmadığını belirtmişlerdir. Buna rağmen kadın avukatların, müvekkillerini mahkemede temsil etme izni verilmesi konusu hala Adalet Bakanlığı tarafından incelenmektedir. Suudi Arabistan'ın en üst dini organı, Krallığın cezai, sivil ve aile işleriyle ilgili çoğu yazıya dökülmemiş şeriat kuralının daha açık kılınması ve birlik sağlanması için kodifikasyona yeşil ışık yaktı. Kodifikasyon projesi esasında Kral Abdullah tarafından üç yıl önce başlatılan geniş bir gözden geçirmenin parçasıdır. Hem konumunu tehdit altında hisseden muhafazakar din adamları sınıfının itirazı hem de yeterli uzman sıkıntısı nedeniyle süreç yavaş işlemektedir.

Öte yandan yasal sistemde yapılmaya çalışılan reformlar daha çok ekonomik alanla ilgilidir. Ülkenin birkaç sene önce Dünya Ticaret Örgütü'ne girişi ile ekonomik hayatı ilgilendiren düzenlemelerin ele alınması zorunlu hale gelmişti. Suudi Arabistan, ekonomik çeşitliliğine katkı yapacak yabancı yatırımları çekmenin aynı zamanda yasal sistemin de uluslararası kriterleri karşılaması gerektiğinin farkındadır.⁹ Ekonomi ve hukuk alanında yapılması planlanan kodifikasyon sosyal, medeni alanla ilgili kodifikasyondan bağımsız ele alınamamaktadır. Suudi Arabistan'da reform gündemiyle ilgili en yeni haber ise Şark ül-Evsat gazetesine göre, bir Kadın İşleri Bakanlığı'nın kurulmasıdır. Öneri, Cidde Ticaret Odası'ndan Dr. Basma Umeyr tarafından açıklandı. Umeyr'in yorumu Bakanlığın, kadınların çeşitli düzeylerde karar alma süreçlerine taşınmasına katkı yapacağı şeklindedir.¹⁰

Ekonomi Alanındaki Gelişmeler¹¹

Ekonomik göstergelere göre Suudi Arabistan 2010 yılını, başladığından daha iyi bir noktada bitirmiştir. Bunun önemli birkaç nedeni sayılabilir. Öncelikle petrol fiyatlarının görece makul düzeylere çıkmış olması Suudi ekonomisi için hayattır. İyileşen iş ve finansal faaliyetler, artan turizm ve ticaret hacmi ile yaz aylarında zirve noktasına ulaştıktan sonra düşmeye başlayan enflasyon baskısı diğer önemli nedenlerdir. Petrol fiyatları 2010'un ilk 11 ayında varili ortalama 78.76 ABD Doları olarak geçen senenin aynı döneminden neredeyse %30 daha yüksek bir düzeyde ger-

çekleştii. Büyüyen enerji talebiyle beraber görece yüksek petrol fiyatları Krallığın mali durumuna en fazla katkı yapan faktördür. Yılın ilk yarısında kamu sektörünün GSYİH büyüme oranları, devlet ve yarı-devlet yatırımlarının ülke ekonomisindeki köklü rolünü ispatlıyor. Nominal kamu sektörü GSYİH, ilk altı ayda cari fiyatlarda özel sektör büyüme oranlarının iki katından fazla %13,5 büyüme gösterdi. Buradan da anlaşılıyor ki devlet güdümlü büyüme devam edeceğe benziyor. Mevcut yüksek petrol fiyatları dolayısıyla Suudi Arabistan devlet geliri 2010 için 658 milyar SR civarında gerçekleşti.

Küresel ve yerel faktörlerin birleşmesi dolayısıyla hızlanan fiyat baskısı ülkenin ekonomik durumu bakımından 2010'u karakterize etti. Yüksek dayanıksız emtia fiyatları, devam eden gayrimenkul arzı sıkıntıları ve sağlıklı iç rekabet şartları bir araya gelerek Ağustos'ta enflasyon oranını son 18 ayın en yüksek rakamı olan %6,1'e çıkardı. Bundan sonra enflasyon oranları aşağı bir yön takip etti ve tahminen 2011 yılında da enflasyon oranları düşmeye devam edecektir. Suudi Arabistan 2010 enflasyonu tahminen %5,3 ve 2011 için ise %4,7 olarak görülüyor. Enflasyon düşüşleri öncelikle azalan kira enflasyon oranlarından kaynaklanıyor. Kira ve elektrik-su gibi kalemlerden oluşan indeks, bu sene rekor bir oranla %9,5 enflasyon oranına sahip, 2011 için ise %6,7 olması bekleniyor. İndeksin %20'sini oluşturan ev eşyaları ve diğer giderler ve hizmetlerdeki enflasyon oranlarında da bir düşüş bekleniyor. Suudi Arabistan enflasyon sepetinin üçte birini yiyecek ve içecek kalemleri oluşturuyor. Gıda fiyatları, küresel emtia fiyatlarındaki dalgalanmaya bağlı olduğundan ve ABD Dolarındaki dalgalanmalardan etkilendiğinden enflasyon oranını tahmin etmek zordur. Zayıf Dolar, ithalatın enflasyonu yükseltmesi dolayısıyla Suudi Arabistan'da ithalatın bedelini artıran bir etkiye sahiptir. 2011'de güçlü bir ABD Doları ve gıda fiyatlarında bir yumuşama tahmin ediliyor. Suudi Arabistan'ın gıda fiyat endeksi BM Tarım ve Gıda Örgütü (FAO)'nün indeksini izlemektedir. Son aylarda, FAO'nun bilgileri bazında gıda fiyatlarında özellikle şeker ve hububatta tekrar bir yükseliş trendi dikkat çekmektedir. Yüksek gıda fiyatlarının küresel olarak güçlü Dolar tarafından dengelenmesi muhtemeldir ve tahminen 2011'in ilk yarısında gıda fiyatlarının artması söz konusu olabileceken ikinci yarısında bir rahatlama beklenebilir. 2011'de gıda ve içecek enflasyonu %6-6,2 civarlarında beklenebilir.

Suudi Arabistan ekonomisi açısından hac ziyaretleri, dolayısıyla gelirleri, 2010'da bir önceki yıla oranla artış göstermiştir. 2009'da hem H1N1 gibi hem de küresel daralma dolayısıyla hac ziyaretlerinde bir düşüş

yaşanmıştı. 2010'da Suudi Arabistan'ı hac için 1,8 milyon kişi ziyaret etti. Hükümet bu sene hem yerli hem de yabancı hacıların hac ziyaretleri dolayısıyla 81,9 milyar SR harcama yapılacağını öngörmektedir. Yine tahmini olarak 2015'e kadar hac ziyaretleri dolayısıyla yapılacak harcamaların 129,5 milyar SR çıkması bekleniyor. Hac turizmi hizmet sektörü, otelcilik, taşımacılık ve hava taşımacılığı gibi sektörlerle pozitif katkılar sunarak Suudi ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Hidrokarbon ihracatına ağır bir bağımlılığı söz konusu olduğunu ve bu anlamda ekonomisini çeşitlendirmeye çalıştığını düşündüğümüzde Suudi Arabistan için dini turizm petrol-dışı sektörün gelişmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Merkezi Enformasyon ve İstatistik Departmanı tarafından yayınlanan üç aylık rapora göre, Suudi Arabistan'da nominal GSYİH yılın ilk yarısında güçlü bir performans göstermiştir. Dönemin toplam nominal rakamlarının yarısından fazlasını oluşturan petrol sektörü GSYİH'sındaki %42,5'lük artış dolayısıyla cari fiyatlarda GSYİH yıllık olarak 2010'un ilk altı ayında %24 büyümüştür. Petrol fiyatları 2010'un ilk yarısında geçen yılın aynı dönemindeki 51,7 Dolar varil fiyatından %52 artarak 78,46 dolara çıkmıştır. Her şeye rağmen nominal GSYİH rakamları ayrıca petrol dışı kamu ve özel sektörde de olumlu bir gelişmeye işaret etmektedir. Özel sektör GSYİH'sı ilk altı ayda cari fiyatlara göre %6,5 büyüdü, kamu sektörü GSYİH'sı %13,5 büyüdü. Muhtemelen yıllık büyüme oranları yılın ikinci yarısında yavaşlamış olacak ki Suudi ekonomisi 2009'un ikinci yarısı ve 2010'un birinci yarısında iyileşmeye başlamıştı. Bundan sonra ivme durakladı. 2010 için özel sektör reel büyüme tahmini %4, kamu sektörü reel büyüme tahmini %4,6 olarak görülmektedir. Devletin 2010 boyunca harcama hedefinin 618 milyar SR olacağı tahmin ediliyor. Bu 2010'da bütçelenen harcamaların 2009'dakinden %13,6 daha fazla olduğunu gösteriyor. 2009'da Suudi hükümeti bütçe hedeflerini %26 aşmıştı, uzun vadede bu oranda bütçe aşmaları sürdürülebilir değildir. Bu orandaki bütçe aşmaları ancak yüksek petrol fiyatları dolayısıyla kolayca finanse edilebilir. Yılın ilk dokuz ayında Suudi Arabistan'ın Merkez Bankası, Suudi Arabistan dış varlık holdinglerine 61 milyar SR ekledi.

Suudi Arabistan'da yüksek harcamalar içeren bütçeler, petrol fiyatlarının da yükseleceğine işaret etmektedir. Bir tahmine göre bütçenin açık vermemesi için 2010 petrol fiyatlarının varili 72 dolar, 2011'de ise 75 dolar civarında olması gerekmektedir. 2010 yılı boyunca petrol fiyatlarında artış seyredilirken aynı artışı Asya'dan gelen talebe rağmen reel petrol sektöründe görmek mümkün olmadı. 2010'un ilk dokuz ayında, bir önceki senenin aynı döneminde 8.19 milyon varil olan Suudi Arabistan ham

petrol üretimi, günlük ortalama 8.13 milyon varil olarak gerçekleştirdi. Tahminlere göre petrol GSYİH'sı bu sene %2,7 büyüdü.

OPEC'e göre OECD ülkelerindeki petrol talebi beklenenden daha iyi gerçekleşti. Çin'den gelen %6,4'lük talep artışı da dahil gelişmekte olan ülkeler bu artışın %83'ünü oluşturmaktadır. OPEC'in 2011 projeksiyonuna göre, Çin'de %5,1 ve Asya, Latin Amerika, Ortadoğu ve Afrika'nın gelişmekte olan ülkelerinde %2,1 oranında bir artışla toplam petrol talep artışı %1,6 olarak gerçekleşecektir. Bu talep artışından en çok yararlanması gereken ülkelerin başında Suudi Arabistan geldiği düşünüldüğünde, bu ülkenin petrol sektörünün GSYİH 2011'de %3,7 büyüyeceği beklenmektedir.

2009 yılındaki düşüşün ardından 2010'da Asya'dan gelen büyük enerji talebi daha iyi ihracat rakamlarının temel itici nedeniydi. Ayrıca petrolün yanında petrol dışı ihracat rakamları da yükseliştir. Merkezi İstatistik ve Enformasyon verilerine göre, 2010'un ilk dokuz ayında petrol dışı ihracat bir önceki döneme göre %16 arttı. Bu veriler gelişmiş petrokimya ve plastik satışlarına atfedilebilecek bir gelişme olarak okunabilir. Eylül'de petrol dışı ihracat bir sene öncesine göre %15,3 büyüdü. Buna göre petrol ve petrol dışı ihracat dahil toplam ihracat 223,4 milyar Dolarla (837,77 milyar SR) %16 yükselecek demektir. 2011 beklentilerine göre ise artış %10,4 olabilecektir. Bunun yanında ithalattaki artış daha azdır. İlk dokuz ayda ithalatta %1,8 oranında küçük bir düşüş yaşanmıştır. Buna göre 2009'da 95,4 milyar Dolar olan ithalat 2010'da tahminen 90,7 milyar Dolar olarak gerçekleşecektir. Bu rakamlar Suudi Arabistan cari işlemler fazlasının 2010'da arttığını göstermektedir. Suudi Arabistan cari işlemler fazlası yılın ilk çeyreğinde, 2008'in üçüncü çeyreğinde başlayan dünya finans krizinden bu yana en yüksek seviye olarak 74,5 milyar SR şeklinde gerçekleşti. Bu ilk çeyrek performansı ve daha yavaş ithalat hareketi dolayısıyla 2010 için cari işlemler fazlasının tahmini olarak 154,15 milyar SR (41 milyar Dolar) olması bekleniyor.

Gelecek iki yıl ülke ekonomisini bekleyen temel tehdit, kamu fonları, banka kredisi ve finansmanı arasında karmaşık stratejik dengede doğru fonlama sistemini başarmak olacaktır. Son iki yıl içinde hükümet, artan kredi maliyetleri dolayısıyla birçok stratejik projeye yüklü faturalar ödedi. Bankalar hükümet destekli büyük projelerin kredilerini uzatmaya devam ediyor. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin banka kredisi artışlarında katalizör olabilmesi şimdilik uzak görünüyor. Gelecek yıllarda da banka kredilerin büyük kısmı büyük projeler tarafından kullanılıyor olacaktır. Ekim'de Suudi Arabistan'ın devlet şirketi Aramco ve Fransa'nın Total'i

el-Cubeyl'de ortak bir petrol rafinerisi inşasında kullanılmak üzere günlük petrol üretim kapasitesini 400.000 varile çıkarmak için Suudi kamu yatırım fonuyla 1,3 milyar dolarlık bir kredi anlaşması imzaladı. Ortak girişim şu ana kadar 12,8 milyar dolarlık rafineri için yaklaşık 9,8 milyar dolar finansmanı garanti etti. Üçüncü çeyrek banka borç verileri, borç vermedeki büyüme hacminin hükümet ve yarı-hükümet organları ile hizmetlere olan kredilerden kaynaklandığını gösteriyor. Bir önceki yılla karşılaştırıldığında sırasıyla %17,9 ve %14,3'lük artışlar var. Ticari kategorisindeki şirketlere borç verme de ayrıca üçüncü çeyrekte %5,1 arttı. Diğer sektörlerde kredi büyümesi geride kalmaya devam etti. Nakliye ve iletişime olan kredi üçüncü çeyrekte 2009'dan 2010'a %2,5 düştü, imalat sektörüne verilen kredi %1,1 azaldı ve hizmet sektörüne verilen kredi %27,4 oranında azalma gösterdi.

Dış Politika Alanındaki Gelişmeler

Suudi Arabistan 2005 yılında başlattığı çok-yönlü ve çok-boyutlu dış politikasını 2010 yılında da devam ettirdi. Suudi Yönetimi 2010 yılında Arap dünyasına, özellikle uzun süredir gergin ilişkiler içinde bulunduğu Suriye ve Lübnan'a, yönelik açılımlara önem verdi. ABD ile iyi ilişkilerini devam ettirirken, ABD bağımlılığını azaltmak amacıyla Çin ile de ilişkilerini geliştirmeye özen gösterdi. Öte yandan Ortadoğu'da İran'ı dengelemek için de Türkiye ile iyi ilişkilerini devam ettirdi.

Suudi yönetimi 2010 yılında da bölgesel statükonun devam etmesi yönünde diğer Arap liderlerle görüş birliği içinde oldular. Sadece Filistin'deki durumun düzeltilmesi için bir değişim talepleri söz konusudur. İsrail'in devam eden saldırgan siyaseti dolayısıyla baskı altında kalan diğer Arap rejimleri gibi Riyad da Batılı ülkelerin bu İsrail devletinin bölgesel statükoya halel getirmeden Filistin devletinin kurulmasına müsaade etmesi gerektiğini savunmaya devam etti. Kral başkanlığında toplanan Suudi hükümeti, bunun için de öncelikli olarak İsrail'in yeni yerleşim alanlarının açmaya son vermesi gerektiğini açıkladı.¹² Kral Abdullah bu bağlamda ülkesini ziyaret eden Finlandiya Dışişleri Bakanı Alexander Stubb ile Ortadoğu barış görüşmelerinin yeniden canlandırılması için AB'nin harekete geçmesi konusunda görüş alışverişinde bulundu.¹³

Suudi Krallığı'nın 2005 yılında Kral Abdullah tarafından başlatılan Arap dünyasına yönelik aktif ve yapıcı siyaseti 2010 yılında da devam etti. Arap ülkeleri arasındaki söylemsel birlik yerini somut işbirliği projelerine, kültürel birlik de yerini stratejik, siyasal ve ekonomik birliğe bıraktı. Bunun en önemli göstergelerinde biri Şubat ayında Katar lideri

Şeyh Hamad el-Halife el-Tani'nin Riyad'a yaptığı ziyaret oldu. Bu ziyaret sırasında 150 Katarlı yatırımcı Katar Emiri'ne eşlik etmiştir. Resmi görüşmelerin yanında iki ülke işadamları arasında ticaret ve yatırım imkanları konusunda görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, bu ziyaret sırasında ilk Suudi Arabistan-Katar İşadamları Ortak Forumu yapıldı. 2008 yılında ilk toplantısını yapan Suudi Arabistan-Katar Koordinasyon Konseyi tarafından iki ülke arasında ve Körfez İşbirliği Konseyi üye ülkeleri arasındaki siyasi, ekonomik, ticaret, yatırım, kültürel ve sosyal işbirliğinin geliştirilmesi yönündeki kararlarının uygulanması kararlaştırıldı.¹⁴

ABD ile İlişkiler

Suudi Arabistan-ABD ilişkilerinde 2010 yılının en dikkat çeken gelişmesi ABD'nin Körfez'deki müttefik ülkeleri silahlandırma programı kapsamında Suudi Arabistan'a yaklaşık 60 milyar dolar değerinde silah satışı konusunda antlaşma imzalaması oldu. Silah satışının, 84 adet F-15 savaş uçağı ile Blackhawk, Apaçi ve Little Bird helikopterleri, füze ve radar sistemlerini kapsayacağı ifade edildi.¹⁵ Suudi Arabistan Yemen'den kaynaklanan Husi saldırıları karşısında hava gücünü modernize etme ihtiyacının farkına vardı ve Suudi Arabistan'ın silah sistemlerinin ve askeri mühimmatının büyük kısmı 1980'lerin ve 1990'ların ortalarında alınmış silahlarını modernize etmek istedi. Ayrıca Suudi Arabistan'ın karşı karşıya kaldığı ve kalacağı tehditlere karşı hızlı ve etkili cevap verebilmesi hava gücünü modernize etmeyi gerektiriyor.¹⁶ İran'dan gelebilecek askeri bir saldırı ihtimaline karşı petrol terminalleri ve diğer temel altyapı tesislerinin hızlıca korunabileceği bir yapı oluşturmak amacıyla ABD, Suudi Arabistan'ın yanında Umman'la 12 milyar, Kuveyt'le 7 milyar ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile de 35 milyar Dolarlık silah anlaşmaları imzaladı. Bu çabalar, Suudi Arabistan'da ABD destekli 10.000 kişilik Suudi savunma gücünü üç katına çıkarma planını içeren girişimler, ABD ile Körfez Arap ülkeleri arasında hava savunma koordinasyonu ve geniş katılımlı ortak tatbikatların da yer aldığı daha büyük bir projenin bir parçasıdır. Bu çabalar, aynı zamanda İran'ın artan konvansiyonel mühimmatına karşı Arap ülkelerine karşı savaş uçakları ve füzesavar satışını içeren ve Bush yönetimi tarafından taahhüt edilmiş olan planın bir devamıdır. BAE ve Suudi Arabistan bölgedeki en önemli askeri güce sahip iki ülke olarak sadece son iki yılda ABD'den 25 milyar dolardan fazla silah alımı yaptılar.

ABD'nin İran'ın bölgedeki askeri caydırıcılığını azaltma amaçlı bu çabaları, Körfez Arap devletleri tarafından da olumlu bir yanıt aldı. Bu olumlu karşılık Obama yönetimi için, Beyaz Saray'ın İran'ın nükleer fa-

aliyetlerine karşılık sert ekonomik yaptırımlar arayışında olduğu bir dönemde ABD'nin İran'a karşı işbirliği çabalarının somut yansımaları olarak değerlendirilebilir. Resmi bir yetkilinin söylediği kadarıyla bu çabalar, füze sistemleri, hava savunması ve temel altyapı tesislerini güçlendirmeyi kapsayan bir bölgesel savunma gücü kurulmasını amaçlıyor. İran gibi bir komşu ülkeye karşı yeterince korunaklı olup olmadıklarından emin olmak istediklerini söyleyen Körfez'deki Arap devletleri yetkilileri, her ne kadar ilk başlarda Obama'nın İran'la diyalog politikası yürüteceğinden ve daha yakın ilişkiler kuracağından korkmuşsalar da mevcut durumda aldıkları destekten memnuniyet duyuyorlar.¹⁷ Suudi Arabistan'da savunma sistemi içinde neler düşünüldüğüne bakılacak olursa, öncelikle İçişleri Bakanlığı altında bir altyapı tesislerini koruma gücü oluşturulacağı, böylelikle petrol tesisleri, limanlar ve su arıtma tesislerinin savunulmasının güçlendirilmiş olacağı hesaplanıyor. Ayrıca Suudi Arabistan askeri yapısının 30.000 personele çıkması ve bu gücün İran ya da İran destekli örgütlerden gelebilecek saldırılara karşı kullanılabilmesi gibi el-Kaide tarafından gelebilecek saldırılara karşı da kullanılabilir.

ABD'nin Irak'tan çekilişi Körfez'de ve Ortadoğu'da güvenlik mimarisinin geleceğini gündeme getirdi. Buna göre ABD kendi açısından birkaç tehdit unsuru görmektedir. Öncelikle ABD, İran'ın bölgede kendisi ve müttefik Körfez Arap devletleriyle rekabetinin devam edeceğini görmektedir. İkinci olarak ABD, bölgedeki devlet dışı silahlı örgütlerin üstesinden gelmenin uzun yıllar alacağını öngördüğünden önemli bir risk faktörü olarak hesaba katmayı sürdürmektedir. Yemen ve Somali hali hazırda bu açıdan risk taşıyan en önemli bölgelerdir. Üçüncü olarak Irak'ta hükümet kurma çalışmaları nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın gelecek 10 yıl içinde büyük bir askeri güç olamayacağı kesindir. Bu durumda ABD bölgede büyük stratejik ortak aradığında Suudi Arabistan'a yaslanmak zorunda kalacaktır. Dördüncü risk algılaması petrol ile ilgilidir. 2009'da ABD Enerji Bakanlığı'nın yaptığı tahminlere göre ABD 2035'te hala sıvı yakıtlarının %40'ına ithal bağımlısı bir ülke olmaya devam edecektir. Beşinci olarak İsrail-Filistin barış görüşmelerine ulaşmak mümkün olur ya da olmaz, ABD'nin Arap devletleriyle İsrail arasındaki gerginliği minimize etmesi hayattır. İsrail'in güvenliğine minimal bir risk ile Suudi Arabistan'a silah satmak, Suudi Arabistan'ın Avrupa ya da diğer ülkelere yönelmesinden ABD açısından daha akıllıcadır.¹⁸ Böylece ABD, Körfez ülkeleriyle İran'ın tehdit kapasitesini sınırlandırmak için uzun vadeli bir tedarik planı geliştirmiştir. Suudi Arabistan'a yeni silah satışı anlaşması bu büyük planın bir parçası olarak devreye sokulmaktadır.

Suudi Arabistan'a silah satışı sadece İran tarafından değil aynı zamanda İsrail tarafından da kaygıyla karşılanmaktadır. ABD her ne kadar silah satışının bölgede İsrail askeri üstünlüğünü gözetme garantisi verse de anlaşmanın Kongre'de onaylanması aşamasında önemli bir faktör olarak devreye girmiştir. İsrail faktörü, Kongre'nin silah satışı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi istemesine, özellikle bölgede askeri üstünlüğün İsrail'de kalmasına dikkat edilmesine ve Suudi Arabistan'a satılan silahların İsrail'e karşı kullanılmayacağına garanti edilmesine vurgu yaptı. Bu doğrultuda 198 Temsilciler Meclisi üyesi Hillary Clinton ve Robert Gates'e mektup yazarak ABD'nin Suudi Arabistan politikasını eleştirdi.¹⁹

ABD Dışişleri Bakanı Clinton'ın Şubat ayında gerçekleştirdiği ziyaretler, İran nükleer faaliyetlerine karşı alınacak yaptırımlar konusunda destek turları mahiyetinde gerçekleştirildi. 29 Haziran 2010 tarihinde ise Kral Abdullah, ABD'ye yaptığı ziyarette Başkan Obama ile bir araya gelerek terörizm, İran'ın nükleer faaliyetleri, Ortadoğu barış süreci ve Afganistan dahil birçok konuyu masaya yatırdılar.²⁰ Her iki taraf da birbirlerinden ek güvenceler arayışındaydı. ABD'nin görüşmeden beklentileri, Suudi Arabistan'ın bölgedeki etkisini ABD'nin Ortadoğu barış süreci üzerindeki çıkarları doğrultusunda daha etkili kullanması ve Afganistan'ın istikrara kavuşturulmasında daha aktif rol alması idi.²¹

Suudi Arabistan, Afganistan konusunda Şubat 2010 tarihinde Riyad'a gelen Karzai ile bir araya gelmişti. Afganistan'ın güvenliğinin ele alındığının duyurulduğu görüşmede Karzai'nin Suudi Arabistan'a Taliban'la görüşmeler için arabuluculuk talep ettiği biliniyor.²² Çünkü Suudi Arabistan, Taliban'la hükümet arasında arabuluculuk yapacak en önemli ülkedir. Öyle ki hem İslam dünyasındaki konumu, hem uluslararası sistem içindeki yeri hem de geçmişte Taliban rejimini tanıyan üç ülkeden birisi olması Taliban nezdinde güvenilirliğini artırırken, Taliban güçlerinin uluslararası tecridi aşabilmesi açısından da hayatidir.²³ Ancak Suudi Arabistan'ın arabuluculuk faaliyetleri Taliban'dan ısrarla el-Kaide'yle bağlantılarını kesmesi gerektiği şeklindeki baskılarının sonuçsuz kalması nedeniyle ilerleyemedi. Suudi Arabistan, Kasım 2010 itibarıyla arabuluculuk çabalarını sonlandırdığını duyurdu.²⁴

Obama-Abdullah görüşmesinde Suudi Arabistan'ın beklentisi ise, Körfez'in güvenliğiydi. Suudi Arabistan'ın Körfez'de iki güvenlik kaygısı söz konusudur. İlk olarak İran nükleer programının geleceği ve İran'ın bölgedeki konumudur. İkinci kaygısı ise ABD'nin Irak'tan ayrılmasının ardından Körfez'in güvenlik mimarisinin nasıl olacağı, ortaya çıkacak boşluğu kimin dolduracağıdır. Suudiler, ABD'nin artık geçmişteki kadar

Körfez'in güvenliği ile ilgilenmeyeceğinden endişe ediyorlar.²⁵ Ziyarete Kralın ajandasında Ortadoğu barış süreci ve İran nükleer programı dışında başka meseleler de vardı. Suudi Arabistan'ın bölgede artan önemini ve Suriye, Irak ve Afganistan gibi birçok bölgede büyüyen rolü konuşuldu. ABD aynı zamanda ikili, özellikle Krallıktaki doğrudan Amerikan yatırımlarını da görüşme gündemine almak niyetinde olmuştur. ABD, liderlerin barış sürecine katılımı konusunda Filistin liderliği ile görüşmede, özellikle Suriye gibi Arap devletleriyle temas kurmada Suudi Arabistan'dan daha aktif olmasını beklemektedir.

Obama-Abdullah görüşmesinden sonra yapılan yorumlarda 11 Eylül 2001'den bu yana ABD-Suudi Arabistan ilişkileri en olumlu dönemini yaşadığı vurgulanmıştır.²⁶ Bu yorumlara göre Suudi Arabistan ve ABD arasındaki ilişki güvenlik ve petrol boyutunu aşmaktadır. Öyle ki Suudi Arabistan'ın yerel ekonomiyi canlandırma amacıyla izlediği ekonomi politikaları bölgesel ekonominin canlanmasına etki etmektedir. Ayrıca uluslararası terörizmle mücadelede ABD ile aynı fikirlere sahip olan Suudi Arabistan, petrol arzı konusunda on yıllardır güvenilir bir tedarikçi olduğunu kanıtlamıştır. Obama'nın kişisel karizmasının en pozitif algılandığı Ortadoğu ülkelerinin başında Suudi Arabistan gelmektedir. Bütün bunların bir göstergesi olarak bugün itibarıyla Amerikan üniversite ya da okullarında yaklaşık yirmi bin Suudi öğrenci okumaktadır.²⁷

Yemen Sorunu

Suudi Arabistan Yemen'den büyük bir tehdit algılıyor. Suudiler Yemen'i terörizm, uyuşturucu, kayıt dışı işçi gibi birçok sorunun kaynağı olarak görmektedir. Suudi Arabistan geçen yılın sonları ile bu yılın başlarında ülkenin güney sınırında Yemen'le birlikte savaştıydı. AQAP,²⁸ Prens Bin Muhammed Bin Nayif'e bir suikast girişinde bulunmasından dolayı Yemen hem Suudi Yönetimi hem de ABD için temel bir güvenlik sorunu oldu. Suudi Arabistan Yemen'den kaynaklanan iki temel tehdit algılamasına sahiptir. Öncelikle 2000'li yıllarda Yemen'de üslendiği ileri sürülen el-Kaide'nin doğrudan Krallığı hedef alan saldırılar düzenlemesi ülkenin en önemli güvenlik kaygısıdır. Bunun yanında Yemen hükümeti ile Şii güçleri arasındaki iç çatışma Suudi Arabistan'ın istikrarını tehdit etmektedir.²⁹ 2004 yılında Yemen'de Husi isyanıyla³⁰ birlikte Suudi Arabistan-Yemen ilişkileri kritik bir noktaya gelmiştir. Suudi Arabistan 2009'da Husi isyanını bastıramayacağı anlaşılan Yemen'de doğrudan savaşın içinde yer alarak hava operasyonlarıyla Husi mevzilerini vurmıştır. Esas olarak Husi güçleri 3 Kasım 2009 tarihinden itibaren Suudi toprak-

larındaki Yemenli ve Suudi askerlerine karşı saldırılara başlamış, ancak Suudi Arabistan saldırılara karşılık vermede ve Husilere karşı koymada pek başarılı olamamıştır. 2010'un Ocak ayına gelindiğinde ise Husiler bir Suudi Arabistan savaş uçağını düşürmüşlerdir. Bu dönem içinde ABD de Husilere karşı Yemen ve Suudi Arabistan'ın yanında yer alarak savaşa müdahil olmuştur.³¹ Suudi Arabistan'ın Husilerle savaşı aynı zamanda kendi toprakları içindeki Şiiilerle de gerginlik potansiyeli taşımaktadır. Durumun vahametini artıran şey ise, Suudi Arabistan'ın Husilerle savaşımı ülkedeki Şii nüfusun yoğun olduğu Necran'da sürdürmesidir. 2010 Ocak ayının sonlarına gelindiğinde Suudi Arabistan'ın çatışmalarda verdiği kayıp 133'ün üzerine çıkmıştır. Buna karşılık olarak Savunma Bakan Yardımcısı Prens Halid bin Sultan, sınırda yaşanan çatışmalar dolayısıyla 1500 Yemenlinin tutuklandığını belirtmiştir.³²

Yemen'in karşılaştığı sorunlar Suudi Arabistan için önemlidir. Bir kere iki komşu ülkenin işbirliği içindeki hükümetleri benzer tehdit algılamalarına sahiptir. Yemen'in sorunları çok yönlü ve karmaşık olduğundan dolayı tek başına üstesinden gelebilmesi pek mümkün olmamakta, Suudi yardımına ihtiyaç duymaktadır. İki ülkenin en önemli sorunu hem bölgenin hem de NATO'nun dikkatini çeken büyümekte olan sosyal ve siyasal huzursuzluktur. Bu huzursuzluğun başında Yemen hükümetiyle Şii Husi grupları arasında 2004 yılından itibaren başlayan çatışma gelmektedir. Bu gruplar aynı zamanda Abdullah Salih'in yönetimine verdiği ekonomik ve askeri destekten ötürü Suudi Arabistan'la da çatışma içindedir. Denklemine içine İran ve ABD faktörleri de girmiştir. ABD, Husilere karşı askeri operasyonlar düzenlerken, İran da Husi isyanını bir Yemen iç çatışması olarak değerlendirerek ABD, Suudi Arabistan ve Yemen arasında Husilere karşı bir işbirliğini açıkça eleştirmektedir.³³ Yemen'de durum 2009 yazından itibaren daha da kötüleşmeye başlamıştır. Suudi Prens el-Nayif'e evinde bir intihar saldırısı girişiminde bulunulmuş, Nayif bu saldırıdan yaralı olarak kurtulmuştur. Olayın Yemen merkezli AQAP tarafından gerçekleştirilen planlı bir saldırı olduğuna dair güçlü işaretler söz konusudur. Bu olaydan kısa bir süre sonra istikrarsızlık Yemen'i sallamaya başlamış ve Husi isyancıları Suudi sınırını taciz etmeye başlamışlardır. Dikkatler Yemen'e çevrildiğinden beri Yemen hükümeti zikredilen durumun önüne geçme konusunda işbirliğine hazır görünmektedir. Dünyanın Yemen üzerinde odaklanması aynı zamanda Suudi Arabistan üzerine odaklanması demektir. Eğer Yemen başarısız olur ve el-Kaide'nin üssü haline gelirse ABD'nin Ortadoğu'daki en yakın ve güçlü müttefiki Suudi Arabistan tehlikeye girmiş demektir. El-Kaide Suudi Arabistan'ı düşmanı olarak değerlendiriyor, bu anlamda Suudi Arabistan Yemen'in başarısız olmasına izin vermeyecektir.³⁴

Çin ile İlişkiler

Dünyanın en büyük ikinci petrol tüketicisi ve talebi en hızlı büyüyen ülkesi Çin ile dünyanın en büyük petrol üreticisi Suudi Arabistan Ocak 2010'da Riyad'da dördüncü ortak ekonomi ve ticaret toplantısı için bir araya geldiler. Bilindiği gibi Çin 2009'un sonlarından itibaren Suudi Arabistan'ın en büyük petrol ithalatçısı ABD'yi geçmişti. Çin Ticaret Bakanı Chen Deming ve Suudi Finans Bakanı İbrahim Bin Abdülaziz el-Asaf iki ülkenin ekonomik ve ticari ilişkilerinin altını çizdiler. Bugün itibariyle Suudi Arabistan Ortadoğu'da Çin'in en büyük ticaret ortağıdır. İkili ticaret 2010'da yaklaşık 40 milyar dolara ulaşmıştır. Çinli bakan iki ülkeye 2015'e kadar ikili ticaretlerini 60 milyar dolara çıkarma çağrısında bulunmuştur. Suudi yönetimi ayrıca Çinli enerji devlerine petrol ve doğalgaz arama projelerine izin vermeyi taahhüt etmiştir. Suudi Arabistan, Çin'e bu taahhüdü yaparken, Çin de Suudi Arabistan'ın katalizör olduğu Körfez İşbirliği Konseyi ile bir serbest ticaret anlaşmasını onaylamıştır.³⁵

Çin geleneksel olarak dış politikasında ekonomiyi siyasetten ayırma tavrını benimsese de Suudi Arabistan ile yakınlaşan ilişkilerinin İran boyutu kaçınılmaz olarak siyasi bir alana angaje olmasına neden olmaktadır. İran nükleer faaliyetleri konusunda ABD öncülüğünde ve Körfez Arap ülkelerinin desteklediği yaptırımlar konusunda Çin, İran'dan elde ettiği petrol ve doğalgaz dolayısıyla çekincelere sahiptir. Bu anlamda ABD, Çin-Suudi Arabistan ilişkilerindeki yakınlaşmayı, Suudi Arabistan'ı Çin'in İran politikasını değiştirmeye ikna etmesi noktasında destekliyor. Bu anlamda Hillary Clinton'un Şubat 2010 tarihli Suudi Arabistan ve doğalgaz zengini Katar'ı ziyareti, bu ülkelerin ABD destekli İran yaptırımları konusunda Çin'i ikna etmelerini amaçlıyordu. Çin'in kaygısı İran petrol ve gaz arzında bir sorun yaşayabileceğine dönüktü, ABD'nin çabaları da Çin'in bu kaygılarını gidermek anlamında Suudi Arabistan ve Katar'ın ortaya çıkacak arz eksikliğini bu iki ülkenin telafi etmesini garanti altına almaya dönüktü. Çin'i ikna girişimleri Şubat ayında ABD tarafından Körfez'e gerçekleştirilen ziyaretler yanında, Bank of Israel yöneticisi Stanley Fischer ve İsrail eski Genel Kurmay Başkanı ve Stratejik Tehditler Bakanı Moshe Ya'alon'un Pekin'e Çin'i İran yaptırımları konusunda ikna ziyaretleri tarafından takviye edildi. Tüm çabalar BM Güvenlik Konseyi'nde İran yaptırımlarına Çin'in onay vermesi için gerçekleşen çabalardı. Ne var ki İran Çin'in en büyük ikinci petrol tedarikçisi ve Çin, İran ekonomisinin çeşitli sektörlerinde büyük bir yatırımcıdır. Bunun yanında Çin Mart 2010'da İran'da bir füze tesisi açma yoluna gitti. Çin'in İran konusundaki tavrını belirleyen daha önemli bir konu ise ABD'nin Tayvan politikasıdır. Ocak

2010'da ABD Tayvan'a 6,4 milyar Dolar değerinde gelişmiş silahların yerleştirilmesini içeren bir anlaşma yaptığını duyurmuştu. Bu anlamda Çin'in İran politikası aynı zamanda ABD'ye misilleme niteliği de taşıyor.³⁶

Suudi Arabistan açısından Çin ile ilişkiler Asya pazarlarının tedarikçisi olabilmek ve bu doğrultuda küresel etkisini artırmak gibi bir anlama sahiptir. Hong Kong'taki İskoçya Kraliyet Bankası adına çalışan bir ekonomist olan Ben Simpfordorfer'e göre, Çin-Suudi işbirliği İkinci Dünya Savaşı'ndan beri güvenilir ve istikrarlı petrol arzı karşılığında Suudi Arabistan'ın güvenliğini sağlayan ABD'ye bağımlılığını azaltmaktadır. Dışişleri Bakanı Prens Suud el-Faysal'ın kardeşi ve Suudi Arabistan'ın ABD eski büyükelçisi Prens Türki el-Faysal, ABD'nin İsrail ile ilişkilerine atıfta bulunarak "ABD ile karşılaştırıldığında Çin ile ikili ilişkileri ilerletmede daha az bagaj sahibi olduklarını" ifade etmektedir.³⁷

Suudi Arabistan ve Çin'in 1990'da diplomatik ilişkiler kurmalarından bu yana karşılıklı ticaret 290 milyon dolardan 40 milyar dolara çıktı. Çin-Suudi Arabistan ilişkilerinin çerçevesini petrol oluşturmaktadır. Çin'in ham petrol ithalatının beşte biri Suudi Arabistan tarafından karşılanmaktadır. 2005'te Suudi Arabistan Çin'e günlük ortalama 455.000 varil petrol ihraç ederken, bugün itibarıyla bu rakam bir milyon varilin üzerine çıkmıştır. Suudi yönetimi ülkesinin ağır ham petrolünü rafine etmesi için Çin'in kapasitesini artıracak yatırımlar yapıyor. Dünyanın en büyük ham petrol üreticisi Aramco 2009'da Sinopec ve ABD'li Exxon Mobil ile Çin'in Fujian bölgesindeki bir rafinerinin kapasitesini üç katına, günlük ortalama 240.000 varile, çıkarmak için bir ortaklık oluşturdu. Aramco ayrıca Sinopec ile Shandang bölgesinde günlük 200.000 varillik bir tesiste hisse almayı planlıyor.

Dünyanın en büyük petrokimya imalatçısı Saudi Basic Industries Corporation (Sabic),³⁸ 2010 yılı içinde başlanması planlanan Kuzey Çin'in Tianjin liman kentinde bir petrokimya kompleksi kurmak için Sinopec ile işbirliği yapıyor. Sabic'in CEO'su Muhammed el-Medi, Çin'in Suudi Arabistan ürünleri açısından en büyük pazara sahip ülke olduğunu, dolayısıyla Çin ile işbirliği yapmanın para kazanmak dışında başkaca bir anlamı olmadığını belirtti.³⁹ Bahsedilen yatırım çerçevesinde, Sabic ve China Petroleum and Chemical Corporation (Sinopec) Mayıs 2010 itibarıyla Çin'in Tianjin bölgesinde yeni inşa edilen petrokimya kompleksinde ticari üretimin başladığını duyurdu. İki şirket Kasım 2009'da yarı yarıya ortaklık şeklinde yıllık 3 milyon ton petrokimyasal kapasitesinde Sinopec Sabic Tianjin Petrokimya Şirketini (SSTPC) kurmuşlar ve ön üretim faaliyetleri bu yılın Ocak ayında başlamıştı.⁴⁰ Bu rafinerinin özelliklerini

sıralamak gerekirse toplam etilen üretim kapasitesi 1,2 milyon metrik ton, toplam ilk rafineri kapasitesi ise 15,5 milyondur. Rafineri için yapılan arz projeksiyonlarına göre 5.87 milyon ton petrol ürünleri 3,2 milyon ton etilen; 1,5 milyon ton sentetik kauçuk ve fiber, 750.000 ton LPG söz konusudur.⁴¹

Pekin Renmin Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler uzmanı Shi Yinhang'tan aktaran Meyer, Çin'in petrol talebinin onu Ortadoğu'da etkisini artırmaya sevk ettiği yorumunda bulunmaktadır. Çin'in Suudi Arabistan'la artan ekonomik bağları Krallık üzerindeki ABD hegemonyasını da yavaş yavaş eriteceğini iddia eden Yinhang, devamında Suudi Arabistan üzerindeki ABD etkisinin azalması durumunun, Çin'in özel bir tercihi ve politikası olmaktan çok artan Çin-Suudi ilişkilerinin ortaya çıkardığı bir dışsallık olduğunu ileri sürmektedir. Yinhang ayrıca Çin'in öncelikli hedefinin enerji talebinin sağlayabileceği güvenilir bir tedarikçi elde etmek olduğunu da belirtmiştir.⁴²

Kral Abdullah koltuğa oturduktan bir kaç ay sonra Ocak 2006'da ilk yurt dışı gezisini Çin'e yapmış, Çin Devlet Başkanı Hu Jintau da 2006 yılından bu yana Suudi Arabistan'a sonuncusu 2009 yılında iki ziyaret gerçekleştirdi. Riyad'daki Bank Saudi-Fransi baş ekonomisti John Sfakianakis'e göre, Suudi Arabistan 20.000 Çinliyi istihdam eden 70 inşaat firması da dahil tam 90 Çin şirketine ev sahipliği yapmaktadır. Mart 2009'da Mekke-Medine arasında yüksek hızlı tren hattı için Çin Demiryolu İnşaat'ı içeren bir Suudi-Çin konsorsiyumunun sözleşme meblağı 1,8 milyar dolardı.⁴³ Suudi Arabistan'la işbirliğini geliştirmek, güven inşa etmek isteyen ve kazan-kazan stratejisine dayalı bir anlayışı derinleştirmek Çin, 2010 yılı başlarında Dışişleri Bakanı Yang Jiechi'yi Riyad'a göndererek sürdürülebilir kalkınma ve barış için ortaklık konularında iki ülke arasındaki, dolayısıyla Çin-Arap ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Taraflar arasında, Çin'in bölgesel mevcudiyetini daha anlamlı hale getirecek olan Aden Körfezi'nde bir deniz üssü yapma konusunda da görüşmeler yapıldı. Her ne kadar bu kalıcı deniz üssünün deniz haydutlarına karşı inşa edileceği söylene de aslında bunun bölgesel hakimiyet yarışına katılmak ve Çin'e yapılan ham petrol ihracatını güvenceye almak olduğu bilinen bir gerçektir.⁴⁴

Irak ile İlişkiler

Suudi Arabistan, ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesinden bu yana Bağdat'a mesafeli durmaktaydı. Irak'ın gelişmekte olan siyasal sisteminde ABD, İran ve Türkiye bir nüfuz yarışı içindeyken Arap devletleri bölgede-

ki ABD işgali ve yeni Şii etkisi varlığından uzak kalmayı tercih etti. Suudi Arabistan'ın 30 Nisan 2010 ziyareti Irak siyasal seçkini ile ilişki kurma çabalarının başladığını gösteriyor. Suudi Arabistan'ı bu ziyarete teşvik eden olay Mart 2010 seçimlerinden sonra Irak parlamentosunda daha adil bir Sünni temsili konusunda hemen hemen tüm tarafların görüş birliğinde olmasıydı. Irak seçimlerine katılım oranlarını Suudiler Sünnilerin siyasal sistemi boykot etme kararından vazgeçip yeni sistem içinde çalışmaya hazır olduklarının işareti olarak algıladılar. Sünnilerin yüksek oranda katılımı aynı zamanda ABD'nin 2011'de Irak'tan ayrılmasının ardından Irak'taki siyasal sistemin şekillenmesinde de önemli bir pay sahibi olmasını sağlayabilecektir. Bu anlamda Suudi Yönetimi Bağdat'taki hükümetin çeşitli etnik ve mezhebi sorunların üstesinden gelebilmesi için Iraklı siyasal seçkinlerle güçlü ilişkiler kurması gerektiğini gördü. Nisan'ın ortasında Kral Abdullah bazı önemli Iraklı siyasal liderlerle Riyad'da görüşmüştü. Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Irak İslam Yüksek Konseyi Başkanı Ammar el-Hakim, Sadırcılardan bir grup ve eski Başbakan İyad Allavi'nin ikinci başkanı Tarık el-Haşimi ile gelecek Irak hükümeti üzerindeki hedefler ve Krallıkla güçlenen ilişkiler üzerinde görüşmeler gerçekleştirdi.⁴⁵

Suudi Arabistan'ın Irak ilgisi esas olarak İran etkisine karşı dengeleme arayışının gereği olarak görülebilir. Mart seçim sonuçlarının açıklanmasından hemen sonra Irak İslam Yüksek konseyi, Sadır Yanlıları, Kürtler ve Maliki ittifakı ilk olarak İran'ı ziyaret etti. Allavi ilk başlarda davet edilmemiş, kendisinin hafife alındığından şikayet etmesi üzerine temsilcileri ile birlikte 15 Nisan'da Tahran'da İranlılarla görüşme imkanı bulmuştur. Suudi Arabistan benzer bir oyunu kendisinin de oynayabileceğini gösterdi ve Iraklı liderlerle Riyad'da görüştü.⁴⁶ ABD'nin, Türkiye'nin ve bu arada Suudi Arabistan'ın Allavi'yi desteklediği sır olmasa da Suudi Arabistan, sadece Allavi'yi destekler görünmekten kaçındı ve gelecek yeni hükümetin her kesimi kapsayan bir rejim yaratılması ve Irak'ın istikrarlı bir ülke olarak Körfez'e entegre olmasını umduğunu ifade etti. Kral Abdullah'ın Irak'la ilgili en dikkat çekici girişimi ise 30 Ekim tarihinde bütün Iraklı grupları Arap Birliği himayesinde hükümet kurma çalışmalarına çözüm bulmak için Riyad'a davet etmiş olmasıydı. Bu, Suudi Arabistan'ın yedi yıldır sürdürdüğü Irak ile ilgili tartışmalardan uzak durma politikasından Irak'ın geleceğine doğrudan müdahil olma politikasına keskin dönüşün işareti olarak değerlendirildi.⁴⁷

Türkiye ile İlişkiler

2005 yılında iktidara gelen Kral Abdullah'ın iki Türkiye ziyareti ile Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'nın Riyad ziyaretleri iki ülke arasındaki diplomatik, siyasal, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin ciddi anlamda yoğunlaştığı ve geliştiğini göstermektedir. 2010 yılına gelindiğinde iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin aynı oranda ritmik seyrettiğini ifade etmek mümkündür. Ocak ayının ilk haftasında yaptığı Suudi Arabistan ziyaretinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin Suriye ve Irak'la kurduğu ortak işbirliği konseyinin bir benzerini de Suudi Arabistan'la kurmak istediklerini mevkidaşıyla teati etmiştir.⁴⁸ Davutoğlu, Suudi Arabistan ziyareti sırasında Şark ül-Evsat gazetesine yazdığı bir makalede Kral Abdullah'ın 2006 Türkiye ziyareti ile Cumhurbaşkanı Gül'ün 2009 Suudi Arabistan ziyaretlerinin ikili ilişkiler açısından birer kilometre taşı olduğunu ifade etmiştir. Olumlu havanın somut olarak ikili ticari ilişkilere de yansıdığını belirten Davutoğlu, 2006'da 3,3 milyar dolar olan ikili ticaretin 2008'de 5,5 milyar dolara çıktığını ve kısa zamanda 10 milyar dolarlık bir ticaret hacmine ulaşmayı hedeflediklerini ekledi. Davutoğlu devamında hali hazırda Körfez İşbirliği Konseyi ile müzakerelerini sürdürdükleri bir serbest ticaret anlaşmasının sonuçlanması durumunda çok daha hızlı bir şekilde ticaret hacminin yükseleceğini yazdı.⁴⁹ Dışişleri Bakanı iki ülkenin bölgesel konulara yaklaşımında da bir uyum olduğunu; Yemen, Sudan, Afganistan, Irak ve Lübnan gibi ülkelerde her iki tarafın da istikrar arayışı içinde olduğunu; yine her iki ülkenin hem İsrail-Filistin barış sürecinin yeniden başlatılmasında hem de Filistinli grupların uzlaşmasında ortak çabaları olduğunu yazmıştır. Bakan yazısında BM, İKÖ, Arap Birliği ve Körfez İşbirliği Konseyi gibi birçok uluslararası örgütte de iki ülkenin işbirliği içinde olduğunu yazmıştır. KİK ile Türkiye arasında kurulan stratejik dayanışma mekanizmasının Konseyin bir ulus devletle kurduğu ilk mekanizma olması dikkat çekicidir.⁵⁰

Erdoğan'ın 18 Ocak'ta başlayan üç günlük 2010 yılındaki ilk Suudi Arabistan ziyareti sırasında iki ülke arasında kapsamlı görüşmeler yapıldı. Kral Abdullah ile Başbakan Erdoğan arasında yapılan görüşmelerde Filistinli grupların birleşmesi, Filistin konusunda tüm Arap ülkelerinin ortak bir tavır geliştirmesi, İsrail'in yeni yerleşim alanları inşa etmeyi durdurması, barış görüşmelerinin yeniden başlatılması, İran'ın nükleer silah üretme sürecini durdurması, Yemen'de iç şiddetin durması konusunda benzer tavırlar içinde olduğu vurgulandı. Irak ile Afganistan sorunlarında fikir birliği içinde olduğu da açıklandı. Ayrıca iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması kararlaştırıldı.⁵¹

Başbakan Erdoğan Mart 2010'da Suudi Arabistan'a üç günlük bir ziyaret gerçekleştirerek Kral Abdullah tarafından ağırlandı. Suudi Arabistan ziyaretinde Başbakana Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ve çok sayıda işadama eşlik etmiştir. Bu ziyarette Erdoğan Riyad Ticaret Odası'nda yaptığı konuşmasında ortak tarihi ve kültürel bağlara vurgu yapmıştır. Mart ayındaki ziyarette Başbakan Erdoğan'a Arap dünyasının nobeli olarak ifade edilen Kral Faysal ödülü verilmiştir. Ödülün verilmesinde Erdoğan'ın 2009 Davos toplantısı sırasında İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e göstermiş olduğu "cesur" tavır etkili olmuştur. Bu anlamda Erdoğan "Kral Faysal İslam'a Hizmet Ödülü"ne layık görülmüştür.⁵²

İki ülke arasındaki ilişkiler 2010 yılında da farklı alanlarda gelişmeye devam etmiştir. Suudi Savunma Bakan Yardımcısı Prens Sultan 23 Mayıs 2010 tarihinde Türkiye'ye gelerek Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül ile görüşmüş ve 24 Mayıs'ta iki ülke arasında yeni bir askeri işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Ekim 2010 tarihinde Suudi Arabistan Şura Meclisi bir süre önce Suudi Yüksek Öğretim Bakanlığı ile Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu arasında imzalanan anlaşmayı onaylamıştır.⁵³ Öte yandan Suudi Arabistan Sağlık Bakanı Abdullah bin Abdülaziz el-Rabih'in ifadelerine göre, kan plazması üretimi ve hac dönemi medikal hizmetleri gibi sağlık alanlarında iki ülke işbirliği yapma kararı almıştır.⁵⁴ Kültürel alanda ise Nisan 2010'da Cidde ve Riyad'da *Türk Kültür Günleri* düzenlenmiş, Riyad Kültür ve Tanıtma Müşaviri Salih Özer'in verdiği bilgiye göre Riyad'da Türkçe dil kurslarına başlanacağı ifade edilmiştir.⁵⁵

İki ülkenin 2010 yılında ilgilendikleri bölgesel konulara yaklaşımlarını iki başlık altında toplamak mümkündür. Birincisi, ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesinden sonra hem Suudi Arabistan hem de Türkiye Irak'ın istikrara kavuşmasını ve bölgesel bir güvenlik tehdidi oluşturmayan bir ülke olmasını savundu. Suudi Arabistan, Türkiye'nin Irak'taki siyasal sürece tüm grupların katılımını sağlama yönündeki çabalarını desteklerken Türkiye de Irak'ın yeniden yapılandırılmasında Suudi Arabistan'ın sürece yapacağı katkıları olumlu karşılamaktadır. Türkiye ve Suudi Arabistan'ın Irak konusunda benzer politikalar izlediklerini gösteren en önemli işaret 2010 Irak parlamento seçimlerinde her iki tarafın da İyad Allavi'yi desteklemiş olmasıdır.⁵⁶

İkinci olarak Türkiye, Suudi Arabistan ile Suriye arasındaki ilişkilerin tekrar canlandırılması ve Lübnan'daki siyasi krizin aşılmasında Suudi Arabistan'ın katkıda bulunma çabalarını desteklemiştir. Nitekim 2009

Ekiminde Suudi Kralı Suriye'yi ziyaret etmiş, ardından Suudi Dışişleri Bakanı 2010 Ocak ayının ilk haftasında Suriye'ye Kral Abdullah'ın mektubunu iletmıştır. Bir hafta sonra da Suriye Cumhurbaşkanı Esad Suudi Arabistan'a gitmiş ve Suudi Kralı tarafından havaalanında karşılanmıştır. Kral Abdullah ile Suriye Cumhurbaşkanı Esad Lübnan krizinde çözüm bulmak amacıyla 30 Temmuz 2010 tarihinde Lübnan'da bir araya gelmiştir. Bu ziyaret, Suudi Arabistan Kralı'nın 53 yıldan, Esad'ın ise 2005 Hariri suikastından bu yana ilk ziyareti olması bakımından önemliydi. Aynı zamanda bu ziyaret kritik bir dönemde gerçekleşti. Zira Lübnan siyasal dengeleri her ne kadar her zaman hassas bir dengeye sahip olsa da Hariri suikastı uluslararası soruşturmasına Hizbullah'ın yaklaşımı nedeniyle daha da hassaslaşmış durumdaydı. Ziyaretin amacı genel anlamda Lübnan'ın istikrarı için bazı problemlere çözüm bulabilmek olarak ifade edildi. Kral'dan bu ziyarette BM'nin Hariri suikastı soruşturmasında Hizbullah'ın üzerindeki etkisini kullanması için Suriye liderine baskı yapması beklenmiştir.⁵⁷ Üçlü zirvenin ardından yapılan ortak deklarasyonda Lübnan'da sükûnet ve diyalog çağrısında bulunulmuştur.

Sonuç

2010 yılı Suudi Arabistan'da 2005 yılında Kral Abdullah'ın yönetime geçmesiyle birlikte başlatılan reform sürecinin hız kaybetse de devam ettiği bir yıl oldu. Aynı zamanda daha çok sembolik reform adımları atan yönetime yönelik iç ve dış baskıların giderek etkisi hissettirdiği bir yıl oldu. Her şeye rağmen Suudi Krallığı Ortadoğu'daki statüko yanlısı devletlerin öncülüğünü yapmaya devam etti. Yemen ve Irak'ta mevcut yapının bozulmaması için gayret gösterdi. Dış politikasını çeşitlendirmek ve Batı'ya (ABD'ye) bağımlı olmaktan çıkarmak için Çin başta olmak üzere Doğulu ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalıştı. Krallıktaki durum, 2011 yılının başlarından itibaren Arap dünyasında yaşanacak olan değişim rüzgârlarının/fırtınaların öncesindeki sessiz ortamın tipik bir göstergesi olarak görülebilir.

Kronoloji

- **1-3 Ocak:** Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suudi Arabistan'ı ziyaretleri sırasında Kral Abdullah ve İKÖ Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu ile görüşmeler gerçekleştirmiştir.
- **12 Ocak:** Suudi Arabistan, Yemen-Suudi Arabistan sınırında isyancılarla girdiği savaşta 82 Suudi askerinin öldüğünü ve 21 askerinin de kayıp olduğunu duyurdu.
- **19-20 Ocak:** Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Suudi Arabistan'ı ziyaret ederek Kral Abdullah ile görüşmüştür.
- **19-22 Ocak:** Suudi Arabistan Sağlık Bakanı Dr. Abdullah bin Abdülaziz el-Rabia, Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın davetine icabetle Türkiye'yi ziyaret etmiştir.
- **23 Ocak:** Suudi Arabistan Savunma Bakan Yardımcısı daha önce Yemenli isyancılarla girilen çatışma sonrası kaybolduklarını duyurduğu askerlerden 20'sinin kurtarıldığını ve çatışmalarda ölen Suudi asker sayısının 133'e çıktığını duyurdu.
- **25 Ocak:** Suudi Dışişleri Bakanlığı sözcüsü iki hafta önce yaşanan Haiti depreminde Haitililere yaralarını sarmaları için 50 milyon dolar yardımda bulunulduğunu söyledi.
- **25 Ocak:** Yemenli Şii isyancıların lideri Abdülmalik el-Havsi'nin savaşçılarını Suudi sınırdan çekeceği ilan edildi.
- **2 Şubat:** Riyad, Taliban'ın el-Kaide'ye desteğini kesmediği sürece Afganistan'da taraflar arası barış için arabuluculuk sürecine katılmayacağını duyurdu.
- **15 Şubat:** Yemenli Şii isyancılar Suudi Arabistan-Yemen sınırındaki savaşta ele geçirdikleri 5 Suudi askerden ilkini teslim etti.
- **28 Şubat:** Hindistan Başbakanı Manmohan Singh, Suudi Arabistan'a ziyaretinin ikinci gününde Hindistan ekonomisine yatırım yapma teklifinde bulundu.
- **1 Mart:** Somalili korsanlar Aden Körfezinde bir Suudi tankerini kaptırdılar.
- **8-9 Mart:** Başbakan Erdoğan Suudi Arabistan Kralı Faysal Vakfı tarafından kendisine verilen itibarlı Kral Faysal Uluslararası Ödülü'nü almak için Riyad'a bir ziyarette bulundu.

- **24 Mart:** Suudi Arabistan aylarca süren çalışmalar sonucunda 113 şüpheli el-Kaide militanını tutuklayarak petrol tesislerine düzenlenmesi planlanan birçok saldırıyı önledi.
- **20 Nisan:** Dini polis başkanı tarafından Mekke Şube Müdürü Ahmed bin el-Kasım el-Hamidi'nin farklı cinslerin bir araya gelebilmesini savunduğu için işine son verildiği duyuruldu.
- **5 Mayıs:** Kuveyt ve Suudi yetkililer, Kuveyt'te İran Devrim Muhafızları adına çalıştığı iddia edilen bir İran casusluk biriminin açığa çıkarıldığını duyurdu.
- **23-27 Mayıs:** Suudi Arabistan Savunma ve Havacılık Bakan Yardımcısı ve Askeri İşler Genel Müfettişi Prens Halid Bin Sultan Abdülaziz el-Suud Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında askeri makamlarla teknik konularda görüşmeler gerçekleştirmiş ve Cumhurbaşkanı Gül tarafından kabul edilmiştir.
- **29 Haziran:** ABD Başkanı Obama ve Suudi Kralı Abdullah İran'ın nükleer programını engellemek için uluslararası çabalara verdikleri güçlü desteği dile getirdiler.
- **30 Temmuz:** Suriye ve Suudi Arabistan liderleri, 2005 Hariri suikastı soruşturmasında Hizbullah'ın itham edilmesi dolayısıyla ortaya çıkacak gerginliğin önüne geçmek için birlikte Lübnan'a ziyaret gerçekleştirdiler.
- **21 Ekim:** Afganistan'ın yeni barış konseyi, Suudi Arabistan'a Taliban ve diğer gruplarla hükümet arasında barış görüşmelerine arabuluculuk yapması çağrısında bulundu.
- **6 Kasım:** Suudi Dışişleri Bakanı, Taliban'ın el-Kaide'yle bağıni kesmeyi reddetmesi dolayısıyla Karzai Hükümetiyle Taliban arasındaki arabuluculuk faaliyetlerini durdurduğunu açıkladı.
- **8 Kasım:** Suudi Arabistan'ı ziyaret eden Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Suudi Dışişleri Bakanı Prens Suud el-Faysal ile görüşmüştür.
- **22 Kasım:** Suudi Kralı, sağlık sorunları nedeniyle New York'a gitti, yerine tahta üvey kardeşi ve tahtın varisi Prens Sultan vekalet etti.
- **7 Aralık:** Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ve ABD müttefiki altı Körfez Arap ülkesi (Suudi Arabistan, BAE, Katar, Bahreyn, Kuveyt ve Umman) İran'ın tartışmalı nükleer programını kaygıyla izlediklerini söylediler.

- **22 Aralık:** İçişleri Bakanlığı bazı muhaliflerin yapmış olduğu taleplerin reddedildiğini ifade etti. Bu talepler arasında Suudi Kraliyet ailesinin ayrıcalıklarının azaltılması, rüşvet ve kayırmacılıkla mücadele edilmesi ve bağımsız bir yargı oluşturulması gibi konular vardı.
- **28-30 Aralık:** TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin, Suudi Arabistan Şura Meclisi Başkanı Abdullah Muhammed el-Şeyh'in davetine icabetle Suudi Arabistan'a resmi ziyarette bulunmuştur.

Dipnotlar

- 1 Jafar Alshayeb, "Women's Rights Gain Focus in Saudi Arabia", Carnegie Endowment, May 2010.
- 2 Siraj Wahab, "Two women appointed to EP chamber board", Arab News, 11 Ocak 2010.
- 3 Alshayeb, "Women's Rights Gain Focus in Saudi Arabia".
- 4 "Suudi Arabistan'da ilk kez bir kadın savaş muhabiri oldu", Zaman, 5 Ocak 2010.
- 5 "Saudi Health officials consider allowing female pharmacists and opticians: LAT," Arabianomics, 29 Mart 2010.
- 6 "Suudi Arabistan'da Bayan Kasiyerlerle Tabular Yıkılıyor", Zaman, 27 Ağustos 2010.
- 7 Maureen Dowd, "Loosey Goosey Saudi", The New York Times, 2 Mart 2010.
- 8 "Need to codify laws stressed", Arab News, 16 Mart 2010.
- 9 "Saudi to codify Sharia for clarity", The National, 21 Temmuz 2010.
- 10 "Saudi Looks into Possible Ministry for Women's Affairs," Asharq Alawsat, 27 Eylül 2010.
- 11 Suudi Arabistan'ın makro ekonomik rakamlarının büyük bölümü Dr. John Sfakianakis'in "Saudi Arabia Economics, December 1 2010-December 7 2010, SUSRIS: Saudi-US Relations Information Service," verilerine dayanmaktadır.
- 12 "Settlements obstacle to peace, says Kingdom", Arab News, 12 Ocak 2010.
- 13 Ghazanfar Ali Khan, "Abdullah, Stubb discuss Mideast peace process", Arab News, 19 Ocak 2010.
- 14 Mohd. Rasooldeen, "King Abdullah and Hamad discuss ways to bolster ties", Arab News, 10 Şubat 2010.
- 15 "İran korkusu Körfez'e 123 milyar dolara mal oluyor", Zaman, 22 Eylül 2010.
- 16 Nicole Stracke, "US-Saudi Arabia: Beefing up military muscle", Khaleej Times, 16 Eylül 2010.
- 17 Joby Warrick, "U.S. steps up arms sales to Persian Gulf allies", The Washington Post, 31 Ocak 2010.
- 18 Anthony Cordesman, "The New Saudi Arms Deal," CSIS: Center For Strategic & International Studies, 24 Ağustos 2010, <http://csis.org>.
- 19 "Congress Postures on Saudi Arms Deal", Arabianomics, 16 Kasım 2010.
- 20 "ABD Başkanı Obama, Suudi Kralı Abdullah ile Görüştü", Zaman, 30 Haziran 2010.
- 21 Christopher Boucek, "Obama and Abdullah-Reaffirming Strategic Ties", Carnegie Endowment, 29 Haziran 2010.
- 22 "Karzai, Kral Abdullah'la görüştü", Zaman, 3 Şubat 2010.
- 23 Muhammad Diyab, "Saudi Mediation: The Taliban's Last Chance", Asharq Alawsat, 1 Şubat 2010.
- 24 "Suudi Arabistan, Afgan hükümetiyle Taliban arasında arabuluculuğa son verdi", Zaman, 6 Kasım 2010.
- 25 Christopher Boucek, "Obama and Abdullah-Reaffirming Strategic Ties", Carnegie Endowment, 29 Haziran 2010.
- 26 Adel Al Toraiifi, "America, Saudi Arabia and the World", Asharq Alawsat, 30 Haziran 2010.
- 27 Al Toraiifi, "America, Saudi Arabia and the World", Asharq Alawsat, 30 Haziran 2010.
- 28 Arap Yarımadasında el-Kaide (AQAP), liderliğini tahminen Kuzey Mağrip vilayetinden Nasir el-Wahaysi'nin yaptığı örgüttür.

- 29 Veysel Ayhan, "Yemen Sorunu ve Suudi Arabistan'a Etkisi: Selefi-Şii Gerginliğinin Çatışmaya Dönüşmesi Olasılığı", *Ortadoğu Analiz*, n. 14, Şubat 2010, s. 43-44.
- 30 Husi isyanı silahlı kuzey Zeydi-Şii dini muhalefeti tarafından başlatılmıştır. Şu anda liderliğini 2004'te Yemen ordusu tarafından öldürülen büyük kardeşinden sonra yerine geçen Şeyh Abdulmalik Bedreddin el-Husi yapıyor.
- 31 Ayhan, "Yemen Sorunu ve Suudi Arabistan'a Etkisi", s. 47-9.
- 32 "Suudi Arabistan 1500 Yemenliyi tutukladı", *Zaman*, 27 Ocak 2010.
- 33 Ayhan, "Yemen Sorunu ve Suudi Arabistan'a Etkisi", s. 39.
- 34 "Yemen Without Hats: The Safety Dance", *Arabianomics*, 13 Ocak 2010.
- 35 Chris Zambelis, "Shifting Sands in the Gulf: The Iran Calculus in China-Saudi Arabia Relations", *China Brief: A Journal of Analysis and Information*, c. 10, n. 10, May 13, 2010, s. 4-7.
- 36 Zambelis, "Shifting Sands in the Gulf", s. 4-7.
- 37 Henry Meyer, "China and Saudi Arabia Form Stronger Trade Ties", *New York Times*, 20 Nisan 2010.
- 38 Suudi Arabistan merkezli dünyanın en büyük petrokimya şirkettir.
- 39 Md. Rasooldeen, "SABIC to embark on new projects: Al-Mady", *Arab News*, 21 Ocak 2010; Meyer, "China and Saudi Arabia Form Stronger Trade Ties"
- 40 Samir A. Al-Abdrabbuh, "SABIC and SINOPEC mark start-up of commercial production at new petrochemical complex in Tianjin, China", 11 Mayıs 2010, <http://www.sabic.com>.
- 41 "Saudi-Sino Petrochemical JV Tianjin Online, Crude Oil storage eyed", *Arabianomics*, 11 Mayıs 2010.
- 42 Meyer, "China and Saudi Arabia Form Stronger Trade Ties"
- 43 Meyer, "China and Saudi Arabia Form Stronger Trade Ties"
- 44 Ghazanfar Ali Khan, "Beijing eyes larger role in Mideast", *Arab News*, 15 Ocak 2010.
- 45 Danial Anas Kaysi, "The Saudis go to Baghdad", *The National Interest*, April 30, 2010.
- 46 Kaysi, "The Saudis go to Baghdad,"
- 47 Abdul Rahman Al-Rashed, "The Iraqis and King Abdullah's Surprise", *Asharq Alawsat*, 1 Kasım 2010.
- 48 "Davutoğlu'ndan Suudilere ortak işbirliği konseyi teklifi", *Zaman*, 3 Ocak 2010.
- 49 Ahmet Davutoglu, "Saudi-Turkish Ties a Strengthened Partnership", *Asharq Alawsat*, 2 Ocak 2010.
- 50 Davutoglu, "Saudi-Turkish Ties a Strengthened Partnership",
- 51 Ghazanfar Ali Khan, "Turkey and Kingdom call on Israel to halt settlements", *Arab News*, 20 Ocak 2010.
- 52 "Başbakan Erdoğan'a Kral Faysal Ödülü verildi", *Zaman*, 9 Mart 2010.
- 53 "Türkiye ve Suudi Arabistan arasında yüksek öğretim alanında işbirliği", *Zaman*, 12 Ekim 2010.
- 54 "Türkiye ve Suudi Arabistan'dan sağlık alanında işbirliği", *Zaman*, 19 Kasım 2010.
- 55 "Suudi Arabistan'da Araplara Türkçe kursları başlatılıyor", *Zaman*, 27 Kasım 2010.
- 56 Veysel Ayhan, "Geçmişten Geleceğe Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri", *Ortadoğu Analiz*, No: 23, Kasım 2010, s. 32-33.
- 57 "Saudi king, Syrian president to visit Lebanon together", *Reuters*, 28 Temmuz 2010